

Ebelik Bölümü Öğrencilerinin Stresle Başa Çıkma Tarzlarının ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Sağlık Bilimleri Fakültesi Örneği

Investigation of Stress Coping Style and Affecting Factors of Midwifery Department Students: Example of Faculty of Health Sciences

^{id} Nurten ÖZEN^a, ^{id} Bilge BAL ÖZKAPTAN^b, ^{id} Yyldyz DOVRANOVA^c, ^{id} Füsün TERZİOĞLU^d

^aDemiroğlu Bilim Üniversitesi Florence Nightingale Hastanesi, Hemşirelik Yüksekokulu, İstanbul, TÜRKİYE

^bSinop Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Sinop, TÜRKİYE

^cİstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE

^dAtılım Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Ankara, TÜRKİYE

ÖZET Amaç: Bu çalışmanın amacı, ebelik öğrencilerinin stresle başa çıkma tarzlarının ve etkileyen faktörlerin incelenmesidir. **Gereç ve Yöntemler:** Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki bu çalışma, Ocak 2019-Şubat 2019 tarihleri arasında İstinye Üniversitesinin ebelik bölümünde öğrenim gören iki ve üçüncü sınıf öğrencileri ile yürütüldü. Yerel etik kurul izni ile okuldan gerekli izinler ve çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerin aydınlatılmış onamları alındı. Veriler, “Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerine İlişkin Soru Formu” ile “Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği” kullanılarak toplandı. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde “Mann-Whitney U”, “Kruskal-Wallis” ve “Bonferroni Düzeltmeli Mann-Whitney U” testleri kullanıldı. **Bulgular:** Araştırma, 85 öğrenci ile tamamlandı. Öğrencilerin stresle baş etmede sıklıkla kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım ve iyimser yaklaşım sergiledikleri görüldü. Stres karşısında sigara kullanmayan öğrencilerin iyimser yaklaşım sergiledikleri ($p=0,043$), sosyal yaşantısında stres yaratan durumları bulunmayan öğrencilerin daha fazla kendine güvenli yaklaşım ($p=0,003$) sergiledikleri görüldü. Gelir durumu, ebeveynlerin çalışma durumu ve ikamet edilen yer ile stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görüldü ($p<0,05$). **Sonuç:** Ebelik öğrencilerinin stresle başa çıkma yöntemlerinden en çok kendine güvenli yaklaşım sergiledikleri belirlenmiştir. Sosyal yaşantıda stres yaşayan, sigara kullanan, ebeveynleri çalışmayan, gelir düzeyi düşük olan ve yurttan yaşayan öğrencilerin, stresle başa çıkmada etkisiz yöntemler kullandıkları görüldü. Öğrencilerin eğitim sürecinde stresörlerinin azaltılması, stresle başa çıkma konusunda bilgi ve becerisini destekleyici danışmanlık verilmesi ve düzenli hizmet alabilecekleri birimlerin kurulması önerilebilir.

ABSTRACT Objective: The aim of this study was to investigate the stress-coping styles of midwifery students and the affecting factors. **Material and Methods:** This descriptive and cross-sectional study was conducted with second and third grade students at the midwifery department of a university between January and February 2019. The permission of the local ethics committee with necessary permissions from the school and informed consents of the students participating in the study were obtained. The data was collected using “Questionnaire on the Descriptive Characteristics of the Participants” and “Stress Coping Styles Scale”. The tests of Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis and Bonferroni Corrected Mann-Whitney U were applied for statistical analysis of the data obtained. **Results:** The study was achieved with 85 students. It was observed that the students frequently presented self-confident approach, helplessness approach and optimistic approach in coping with stress. Students who did not smoke showed an optimistic approach in coping with stress ($p=0.043$) and students without stressful state in their social life showed more self-confident approach ($p=0.003$). Statistically significant difference was determined between income, the working status of the parents, place of residence and means of the subscale scores ($p<0.05$). **Conclusion:** It was found that midwifery students showed self-confident approach most among the methods of coping with stress. Those experiencing stress in social life, smokers, whose parents without any job, having low income and living in dormitories were observed to show ineffective methods. Reducing the stressors of the students through education process, counseling to support their knowledge and skills for coping with stress and establishing units where they can receive regular service may be recommended.

Anahtar Kelimeler: Stres; ebelik; başa çıkma; öğrenci

Keywords: Stress; midwifery; coping; college student

Üniversite döneminde öğrenciler, kimlik bulmaya ilişkin arayışlarının arttığı ve cinsel kimliklerinin geliştiği bu dönemde stres yaratan faktörlerle

karşı karşıya kalmaktadır. Sağlık alanında öğrenim gören öğrenciler ise bu stres etkenlerinin yanı sıra, klinik uygulamaya çıkma, hasta bireyle baş başa

Correspondence: Nurten ÖZEN

Demiroğlu Bilim Üniversitesi Florence Nightingale Hastanesi, Hemşirelik Yüksekokulu, İstanbul, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: ozenurten@yahoo.com.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences.

Received: 05 Sep 2020

Received in revised form: 09 Nov 2020

Accepted: 25 Nov 2020

Available online: 17 Dec 2020

2536-4391 / Copyright © 2020 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

kalma, klinik uygulamadaki hocaları ve hastane personeli ile iletişim kurmada yaşanan zorluklar sebebiyle de farklı stresörlere maruz kalmaktadırlar.¹ Bireyler, stresle başa çıkmak için sigara ve alkol kullanımı, maddenin kötüye kullanımı ve aşırı yeme gibi davranışlar sergilemekte olup, bu durum aynı zamanda sağlık sorunları yaşamalarına da neden olmaktadır.² Stres yaratan bu durumlar ile etkili bir şekilde başa çıkan öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra aynı zamanda ruhsal bozukluklara karşı bireysel duyarlılıkları da artmaktadır.³

Uluslararası Ebeler Konfederasyonu'nun tanımına göre ebeler kadının; gebelik öncesi ve antenatal dönem, doğum süreci ve lohusalık dönemi boyunca kadının ve yenidoğanın bakımından sorumludur.⁴ Bu süreçlerin meslek yaşantısında profesyonel bir biçimde sürdürülmesi için ebelik öğrencilerinin bu yetkinliklere sahip olarak mezun olmaları son derece önemlidir. Öğrenciler bu kompleks ve zor süreçleri öğrenirken kendilerini stres altında hissedebilir ve yaşanan bu stres öğrenim sürecini zorlaştırabilir.⁵ Öğrencinin öğrenim sürecini ve iyi oluşluluğunu olumsuz etkileyen strese neden olan birçok faktör bulunmaktadır. 102 ebelik öğrencisi ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %40'a yakınının stres düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür.⁶ Ebelik öğrencilerinde stres düzeyinin artması aktif öğrenmenin gerçekleşmemesine ve profesyonel yetkinliklerin kazanılmasına sebep olur.⁷

Stres ebelik öğrencilerinin kognitif, emosyonel ve fizyolojik durumları ile ilgili davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Stresin *kognitif etkileri*; etkisiz baş etme, korku, anksiyete, üzüntü ve duygu karmaşası, *emosyonel etkileri*; iritabilite ve tükenmişlik, depresif duygular, öz güven eksikliği, konsantrasyon bozukluğu ve motivasyon kaybı, *fizyolojik etkileri*; çarpıntı, terleme, bulantı, kusma, iritabilite ve tükenmişliktir.^{8,9} En sık görülen davranışsal değişiklik ise sosyal aktivitelere ayrılan zamanın kısalmasıdır.⁹

Cinsiyet, kişisel ve kognitif özellikler gibi biyolojik, psikososyal ve sosyokültürel nedenlerle kişide stres görülebilir ve intrensek (kişinin kendi kaynaklı) ve ekstrensek faktörler (kişinin kendisi dışında gelişen sebepler kaynaklı) olmak üzere genellikle 2 kategoride sınıflandırılır.¹⁰ Kişiler bu stres kaynakları ile

baş etmek için farklı stratejiler geliştirirler. Lazarus ve Folkman kişinin stresle başa çıkmak için 2 tür strateji geliştirdiğini, bunlardan birinin problem çözmeye diğerinin ise duygulara odaklandığını belirtmiştir.¹¹ Problem odaklı çözümde kişi strese neden olan faktörleri azaltmaya ya da baş etmek için kullanılan kaynakları artırmaya çalışırken, duygu odaklı stratejide ise kişi strese neden olan faktöre cevap olarak verdiği duyguya odaklanmaktadır. Ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin sıklıkla kullandıkları baş etme stratejileri; sosyal destek arama, spiritüel yaklaşım, problem çözme, iyimser yaklaşım, kaçınma, transfer, egzersiz yapma, alkol ve sigara bağımlılığıdır.¹²⁻¹⁵

Literatürde, öğrencilerin finansal sorunlar, sosyal ilişkilerinde yaşadıkları çatışmalar ve sınavlara ilişkin kaygılar sebebiyle stres yaşadıkları ifade edilmektedir.¹⁶ Ebelik öğrencileri, eğitim süresince ve sosyal yaşantılarında karşılaştıkları bu stresörler sebebiyle eğitim süreçlerini sonlandırmakta ve mesleği yapmak istememektedirler. Yapılan niteliksel bir çalışmada, ebelik öğrencilerinin klinik uygulamalarda karşılaştıkları normal doğum süreci ve epizyotomi gibi uygulamalarda korkuya kapıldıkları, stres yaşadıkları ve hastaya zarar vermekten korktukları görülmüştür. Bu stresörlerle baş edemeyen öğrencilerin ise uygulamaları yapmaktan çekindikleri belirtilmiştir.¹⁷

Literatürde, hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin yaşadıkları stres ve baş etme tarzları ile etmenlere ilişkin çalışmalara rastlanmasına karşın ebelik bölümü öğrencilerinde yapılan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır.¹⁸⁻²⁰ Bu çalışmanın amacı, ebelik öğrencilerinin stresle başa çıkma tarzlarının ve etkileyen faktörlerin incelenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TÜRÜ

Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki araştırma, Ocak-Şubat 2019 tarihleri arasında Helsinki Deklarasyonu Prensipleri'ne uygun olarak İstinye Üniversitesi'nde yürütüldü.

ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

İstinye Üniversitesi'nin Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümünde öğrenim gören iki (n=68) ve

üçüncü (n=24) sınıf öğrencileri olmak üzere toplam 92 öğrenci araştırmanın evrenini oluşturdu. Çalışmanın yürütüldüğü tarihlerde bölümde henüz dördüncü sınıf olmaması sebebiyle iki ve üçüncü sınıf öğrencileri çalışmaya dâhil edildi. Üniversite hayatına yeni başlayan; ortama, derslere ve sosyal çevrelerine alışmaya çalışan birinci sınıf öğrencileri çalışma dışı bırakıldı. Örneklem seçimine gidilmeden, gönüllülük esas alınarak soru formunu doldurmayı kabul eden 85 (%92,4) öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturdu.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Verilerin toplanması amacıyla ilgili literatür incelemesi sonucunda araştırmacılar tarafından geliştirilen “Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerine İlişkin Soru Formu” ile “Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği” kullanıldı.

Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerine İlişkin

Soru Formu: Literatür incelemesi sonucunda geliştirilen form kullanıldı.^{1-3,10,13,15,20} Soru formunda öğrencilerin yaş, mezun olunan okul, ailenin gelir durumu gibi sosyodemografik özellikleri ile akademik başarı puanı ortalamasının yer aldığı toplam 20 soru yer almaktadır.

Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği: Folkman ve Lazarus tarafından geliştirilen ölçeğin Hisli Şahin ve Durak tarafından 1995 yılında Türkçe geçerlik ve güvenilirliği yapılmıştır.^{21,22} 30 maddeden oluşan ölçek Likert tipte olup, her bir madde hiç uygun değilden tamamen uyguna kadar derecelendirilmektedir. Kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama yaklaşımı olmak üzere 5 alt boyuttan oluşan ölçekte, her alt boyuttan alınan puan ayrı ayrı hesaplanmakta, toplam puan ise hesaplanmamaktadır. Puan artışı bireyin o başa çıkma tarzını daha çok kullandığı anlamına gelmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları kendine güvenli yaklaşım 0,71, iyimser yaklaşım 0,59, çaresiz yaklaşım 0,49, boyun eğici yaklaşım 0,48, sosyal destek arama 0,42 olarak hesaplanmıştır.²² Bu çalışmada, ölçeğin alt boyutlarının Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları; kendine güvenli yaklaşım 0,79, iyimser yaklaşım 0,70, çaresiz yaklaşım 0,74, boyun eğici yaklaşım 0,60, sosyal destek arama için 0,57 bulundu.

VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın amacı, öğrencilerin uygun zaman diliminde sınıf ortamında araştırmacılar tarafından açıklandıktan sonra araştırmaya dâhil olmayı kabul edenlerin sözel onamları alındı. Soru formları öğrencilere dağıtıldıktan sonra araştırmacıların gözlemi altında doldurmaları sağlandı. Formların doldurulması yaklaşık 15 dk sürdü.

ARAŞTIRMANIN ETİK BOYUTU

Çalışmanın yürütülmesi için İstinye Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu izni (Toplantı tarihi: 12.10.2018, Toplantı sayısı: 2018/02, Karar no: 1) ile İstinye Üniversitesi’nden gerekli izinler alındı. Çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerin sözlü onamları alındı.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Verilerin istatistiksel analizinde Statistical Package for Social Sciences (SPSS Inc, Chicago, IL) 22.0 kullanıldı. Sürekli sayısal değişkenlerin gösteriminde ortalamaya±standart sapma, medyan ve IQR [interquartile range (çeyrekler arası aralık)] kategorik değişkenlerin gösteriminde ise sayı (n) ve yüzde (%) kullanıldı. Karşılaştırmalar “Mann-Whitney U testi” ve “Kruskal-Wallis testi” kullanılarak yapıldı. Çoklu grup analizinde farklılığın hangi grup veya gruplardan kaynaklandığının tespiti “post hoc” testlerden “Bonferroni Düzeltmeli Mann-Whitney U testi” ile yapıldı.

BULGULAR

Araştırma, 85 öğrenci ile tamamlandı. Öğrencilerin yaş ortalaması 21,50±2,03 yıl, %77,6’sı ikinci sınıf öğrencisi, %18,8’i bir işte çalışmakta olup, %11,8’i sigara kullanmaktadır. Katılımcıların %64,7’si stresli durumlarda fazla gıda tükettiğini belirtti. Öğrencilerin %84,7’si eğitimle ilgili, %65,9’u ise sosyal yaşantıları ile ilgili stres yaratan durumların olduğunu ifade etti. Katılımcılar eğitim sistemi ile ilgili yaşadıkları stresin %61,4’ünün dersler kaynaklı olduğunu, sosyal yaşantı ile ilgili stres yaratan durumların %53,5’inin kendisi ile ilgili nedenlerden ötürü olduğunu belirtti (Tablo 1).

Katılımcıların kendine güvenli yaklaşım alt boyut puan ortalaması 14,64±3,54, çaresiz yaklaşım

TABLO 1: Katılımcıların tanıtıcı özelliklerine ilişkin bulgular (n=85).

Bazı tanıtıcı özellikler	n	%
Yaş (yılı) medyan (IQR)	21 (21-22)	
Akademik başarı puanı ortalaması		
Birinci sınıf	2,92±0,44	
İkinci sınıf	2,94±0,40	
Yabancı uyruklu öğrenci olma durumu		
Evet	6	7,1
Hayır	79	92,9
Medeni durum		
Evlü	1	1,2
Bekâr	84	98,8
Mezun olunan okul		
Anadolu lisesi	56	65,9
Özel lise	13	15,3
İmam hatip lisesi	16	18,8
Sınıf		
İkinci sınıf	66	77,6
Üçüncü sınıf	19	22,4
Ailenin gelir durumu		
Gelir giderden az	19	22,4
Gelir giderde eşit	50	58,8
Gelir giderden fazla	16	18,8
Annenin eğitim düzeyi		
Okuryazar değil	10	11,8
Okuryazar	6	7,1
İlköğretim	49	57,6
Lise ve üzeri	20	23,6
Babanın eğitim düzeyi		
Okuryazar	4	4,7
İlköğretim	55	64,7
Lise	12	14,1
Üniversite ve üzeri	14	16,5
Annenin çalışma durumu		
Çalışıyor	23	27,1
Çalışmıyor	62	72,9
Babanın çalışma durumu		
Çalışıyor	72	84,7
Çalışmıyor	13	15,3
Sigara kullanma durumu		
Evet	10	11,8
Hayır	75	88,2
Alkol kullanma durumu		
Evet	6	7,1
Hayır	79	92,9
Stresli durumlarda normalden fazla gıda tüketme durumu		
Evet	55	64,7
Hayır	30	35,3
İkamet edilen yer		
Ailemin yanında	65	76,5
Yurtta	14	16,5
Öğrenci evi	6	7,1
Çalışma durumu		
Çalışıyorum	16	18,8
Çalışmıyorum	69	81,2
Eğitiminiz ile ilgili stres yaratan durum varlığı		
Evet	72	84,7
Hayır	13	15,3
Eğitimle ilgili stres yaratan durumlar*		
Dersler	62	61,4
Fiziki ortam	18	17,8
Klinik uygulama	21	20,8
Sosyal yaşantınız ile ilgili stres yaratan durum varlığı		
Evet, var	56	65,9
Hayır	29	34,1
Sosyal yaşantı ile ilgili stres yaratan durumlar*		
Kendimle ilgili	46	53,5
Ailemle ilgili	21	24,4
Arkadaşlarıyla ilgili	17	19,8
İşyeri ile ilgili	2	2,3
Kronik hastalık durumu		
Evet	10	11,8
Hayır	75	88,2

*n katlandı (birden fazla yanıt verilmiştir).IQR: Interquartile range.

TABLO 2: Öğrencilerin stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyut puan ortalamaları.

Alt boyut	Ortalama±SS	Minimum	Maksimum
Kendine güvenli yaklaşım	14,64±3,54	6	21
İyimser yaklaşım	9,27±2,88	0	15
Çaresiz yaklaşım	11,38±4,37	2	22
Boyun eğici yaklaşım	6,49±3,10	0	13
Sosyal destek arama yaklaşımı	7,55±2,03	0	12

SS: Standart sapma.

alt boyut puan ortalaması 11,38±4,37 ve iyimser yaklaşım alt boyut puan ortalaması 9,27±2,88'dir (Tablo 2).

Tablo 3'te öğrencilerin stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyut puan ortalamaları ile bazı değişkenlerin karşılaştırma sonuçları yer almaktadır. Annesi (Tablo 3; p=0,031) ve babası çalışmayan (Tablo 3; p=0,017) öğrencilerin annesi ve babası çalışanlara göre daha fazla boyun eğici yaklaşım sergiledikleri, sigara kullanmayan öğrencilerin (Tablo 3; p=0,043) sigara kullananlara göre daha fazla iyimser yaklaşım sergiledikleri ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulundu. Sosyal yaşantısında stres yaratan durumları bulunmayan öğrencilerin stres yaratan durum bulunanlara göre daha fazla kendine güvenli yaklaşım (Tablo 3; p=0,003) ve sosyal destek arama yaklaşımı (Tablo 3; p=0,026) sergiledikleri görüldü. Sosyal yaşantısında stres yaratan durum varlığı bulunan öğrencilerin, bulunmayanlara göre daha fazla çaresiz yaklaşım (Tablo 3; p=0,033) sergiledikleri görüldü. Kendi ile ilgili sosyal yaşantısında stres yaratan durumları bulunmayan öğrencilerin bulunanalara göre daha fazla kendine güvenli yaklaşım (Tablo 3; p=0,003) ve iyimser yaklaşım (Tablo 3; p=0,026) sergiledikleri görüldü. Kendi ile ilgili sosyal yaşantısında stres yaratan durumları bulunan öğrencilerin istatistiksel olarak anlamlı derecede daha fazla çaresiz yaklaşım sergiledikleri ve sosyal destek arama eğiliminde oldukları görüldü (Tablo 3; p=0,023). Aile ile ilgili durumları sosyal yaşantısında strese neden olan öğrencilerin daha fazla çaresiz yaklaşım kullandıkları saptandı (Tablo 3; p=0,018).

Kendine güvenli yaklaşım (Tablo 3; p<0,001), iyimser yaklaşım (Tablo 3; p=0,005), çaresiz yaklaşım (Tablo 3; p=0,024) ve boyun eğici yaklaşım

TABLO 3: Bazı değişkenlerin stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyut puan ortalamaları ile karşılaştırma sonuçları (n=85).

Öğrencilerin bazı sosyodemografik özellikleri	Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği Alt Boyut Puan Ortalamaları									
	Alt boyut Kendine güvenli yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	Alt Boyut İyimser yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	Çaresiz yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	Alt Boyut Boyun eğici yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	Alt Boyut Sosyal destek arama yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p
Yabancı uyruklu öğrenci olma durumu										
Evet	15,33±4,22	Z=-0,535; 0,593	11,33±1,96	Z=-1,921; 0,055	11,66±4,92	Z=-0,017; 0,986	6,00±3,52	Z=-0,906; 0,365	7,83±1,16	Z=-0,217; 0,828
Hayır	14,59±3,51		9,11±2,89		11,36±4,35		6,53±3,09		7,53±2,09	
Mezun olunan okul										
Anadolu lisesi	14,92±3,55	X ² =2,686; 0,101	9,32±2,97	X ² =0,238; 0,626	11,48±4,36	X ² =0,717; 0,397	6,55±3,23	X ² =0,054; 0,817	7,35±2,02	X ² =1,791; 0,181
Özel lise	13,38±3,50		9,07±2,75		10,38±5,09		6,00±2,73		8,38±2,18	
İmam hatip lisesi	14,68±3,53		9,25±2,81		11,87±3,91		6,68±3,07		7,56±1,93	
Sınıf										
İkinci sınıf	14,51±3,58	Z=-0,690; 0,490	9,12±2,84	Z=-0,649; 0,516	11,56±4,54	Z=-0,413; 0,680	6,50±3,09	Z=-0,260; 0,795	7,33±2,01	Z=-1,720; 0,085
Üçüncü sınıf	15,10±3,46		9,78±3,04		10,78±3,73		6,47±3,22		8,31±2,00	
Ailenin gelir durumu										
Gelir gıderden az	13,84±3,33	X ² =15,449; <0,001	8,47±2,65	X ² =10,473; 0,005	13,42±5,02	X ² =7,438; 0,024	7,78±3,47	X ² =6,572; 0,037	7,74±1,46	X ² =1,061; 0,588
Gelir gıdere eşit	13,96±3,38		8,92±2,79		11,36±4,01		6,50±2,80		7,66±2,07	
Gelir gıderden fazla	17,75±2,62		11,31±2,62		9,06±3,60		4,93±3,04		7,31±2,54	
Annenin eğitim düzeyi										
Okuryazar değil	13,30±4,29	X ² =4,337; 0,227	9,00±3,26	X ² =0,029; 0,999	13,70±3,47	X ² =3,737; 0,291	7,50±2,54	X ² =1,535; 0,674	7,50±1,71	X ² =0,073; 0,995
Okuryazar	16,66±3,72		9,16±3,65		13,00±6,60		7,00±4,09		7,50±1,64	
İlköğretim	14,32±3,20		9,22±2,89		10,65±3,91		6,22±3,00		7,46±2,16	
Lise ve üzeri	15,50±3,73		9,55±2,62		11,55±4,82		6,50±3,41		7,80±2,09	
Babannin eğitim düzeyi										
Okuryazar	16,50±4,20	X ² =7,084; 0,069	10,25±4,99	X ² =1,394; 0,707	11,25±2,21	X ² =3,832; 0,280	9,25±1,89	X ² =5,414; 0,144	6,75±0,95	X ² =2,404; 0,493
İlköğretim	13,92±3,44		9,14±2,92		11,85±4,27		6,25±3,00		7,52±2,12	
Lise	15,91±2,71		8,83±2,85		9,58±5,56		5,91±3,47		8,00±2,21	
Üniversite ve üzeri	15,85±3,89		9,85±2,17		11,14±3,99		7,14±3,23		7,50±1,82	
Annenin çalışma durumu										
Çalışıyor	15,04±3,15	Z=-1,353; 0,176	8,95±3,09	Z=-0,494; 0,621	10,21±4,75	Z=-1,892; 0,059	5,56±2,96	Z=-2,155; 0,031	7,00±2,55	Z=-1,353; 0,176
Çalışmıyor	14,50±3,69		9,38±2,81		11,82±4,17		6,83±3,11		7,75±1,78	
Babannin çalışma durumu										
Çalışıyor	14,73±3,32	Z=-0,344; 0,731	9,43±2,75	Z=-1,244; 0,214	11,00±4,09	Z=-1,643; 0,100	6,18±2,96	Z=-2,383; 0,017	7,61±1,99	Z=-1,058; 0,290
Çalışmıyor	14,15±4,72		8,38±3,50		13,53±5,36		8,23±3,41		7,23±2,31	

TABLO 3: Bazı değişkenlerin stresle başa çıkma tarzları ölçeği altı boyut puan ortalamaları ile karşılaştırma sonuçları (n=85). (devamı).

Öğrencilerin bazı sosyodemografik özellikleri	Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği Altı Boyut Puan Ortalamaları												
	Alt boyut Kendine güvenli yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	Alt boyut İyimser yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	Alt boyut Çaresiz yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	Alt boyut Boyun eğici yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	Alt boyut Sosyal destek arama yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	Alt boyut İstatistiksel Analiz Test; p	Alt boyut Sosyal destek arama yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p
Sigara kullanma durumu	13,50±2,87	Z=-1,351; 0,177	7,60±2,59	Z=-2,022; 0,043	12,30±5,53	Z=-0,815; 0,415	5,50±3,53	Z=-1,063; 0,288	7,70±1,82	Z=-0,138; 0,890	7,53±2,07	Z=-0,138; 0,890	
	14,80±3,61		9,49±2,86		11,26±4,22		6,62±3,04						
Alkol kullanma durumu	13,50±2,07	Z=-1,027; 0,304	8,33±2,87	Z=-0,909; 0,364	12,83±6,91	Z=-1,008; 0,314	5,50±4,50	Z=-0,734; 0,463	6,83±1,47	Z=-1,104; 0,270	7,60±2,07	Z=-1,104; 0,270	
	14,73±3,62		9,34±2,89		11,27±4,16		6,56±3,00						
Stresli durumlarda normalden fazla gıda tüketme durumu	14,23±3,61	Z=-1,411; 0,158	9,29±3,07	Z=-0,339; 0,735	11,61±4,13	Z=-0,983; 0,326	6,23±2,93	Z=-1,138; 0,255	7,78±2,15	Z=-1,640; 0,101	7,13±1,75	Z=-1,640; 0,101	
	15,40±3,33		9,23±2,55		10,96±4,81		6,96±3,39						
İkamet edilen yer	14,38±3,66	X ² =1,964; 0,375	9,06±3,07	X ² =1,574; 0,455	11,20±4,33	X ² =7,217; 0,027	6,61±2,97	X ² =0,635; 0,728	7,73±2,17	X ² =3,885; 0,143	7,00±1,51	X ² =3,885; 0,143	
	15,92±3,04		9,92±2,12		10,57±4,43		5,78±3,80						
Öğrenci evi	14,50±3,01		10,00±2,09		15,33±2,87		6,83±3,12		6,83±1,16				
Çalışma durumu	15,68±3,75	Z=-1,374; 0,169	10,18±2,63	Z=-1,298; 0,194	11,18±5,61	Z=-0,102; 0,169	6,56±3,61	Z=-0,006; 0,995	8,06±2,17	Z=-1,150; 0,250	7,43±2,00	Z=-1,150; 0,250	
	14,40±3,47		9,05±2,91		11,43±4,07		6,47±3,00						
Eğitiminiz ile ilgili stres yaratan durum varlığı	14,52±3,64	Z=-0,688; 0,492	9,37±2,67	Z=-0,511; 0,609	11,65±4,39	Z=-1,183; 0,237	6,62±3,28	Z=-0,989; 0,323	7,63±1,88	Z=-0,278; 0,781	7,07±2,78	Z=-0,278; 0,781	
	15,30±2,95		8,69±3,92		9,92±4,07		5,76±1,78						
Dersler eğitim sürecimde stres yaratır	14,50±3,61	Z=-0,602; 0,547	9,27±2,77	Z=-0,210; 0,834	11,75±4,27	Z=-1,043; 0,297	6,66±3,23	Z=-0,508; 0,612	7,67±1,86	Z=-0,546; 0,585	8,00±2,46	Z=-0,546; 0,585	
	15,04±3,39		9,26±3,22		10,39±4,57		6,04±2,73						
Fiziki ortam eğitim sürecimde stres yaratır	13,11±3,49	Z=-1,850; 0,064	8,33±2,49	Z=-1,519; 0,129	13,55±4,07	Z=-1,830; 0,067	7,27±3,26	Z=-1,212; 0,226	7,50±1,91	Z=-0,093; 0,926	7,56±2,08	Z=-0,093; 0,926	
	15,05±3,46		9,52±2,94		10,80±4,12		6,28±3,05						
Klinik uygulama eğitim sürecimde stres yaratır	14,00±3,57	Z=-1,138; 0,255	9,33±2,53	Z=-0,015; 0,988	11,04±4,35	Z=-0,818; 0,413	6,66±3,23	Z=-0,297; 0,766	7,90±2,04	Z=-0,846; 0,397	7,43±2,03	Z=-0,846; 0,397	
	14,85±3,53		9,25±3,00		11,50±4,04		6,43±3,09						
Sosyal Yaşamınız ile ilgili stres yaratan durum varlığı	13,85±3,70	Z=-2,942; 0,003	8,80±2,86	Z=-1,828; 0,068	12,17±4,55	Z=-2,131; 0,033	6,62±3,43	Z=-0,513; 0,608	7,48±2,27	Z=-2,225; 0,026	7,68±1,51	Z=-2,225; 0,026	
	16,17±2,66		10,17±2,73		9,86±3,58		6,24±2,40						
Kendimle ilgili durumlar sosyal yaşamımda stres yaratır	13,54±3,50	Z=-3,233; 0,001	8,54±2,84	Z=-2,228; 0,026	12,52±4,06	Z=-2,267; 0,023	7,19±3,16	Z=-2,267; 0,023	7,39±2,16	Z=-0,616; 0,538	7,74±1,88	Z=-0,616; 0,538	
	15,94±3,16		10,12±2,71		10,05±4,38		5,66±2,85						

TABLO 3: Bazı değişkenlerin stresle başa çıkma tarzları ölçeği alt boyut puan ortalamaları ile karşılaştırma sonuçları (n=85). (devamı).

Öğrencilerin bazı sosyodemografik özellikleri	Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği Alt Boyut Puan Ortalamaları											
	Alt boyut Kendine güvenli yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	İyimser yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	Çaresiz yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	Alt Boyut Boyun eğici yaklaşım	İstatistiksel Analiz Test; p	Sosyal destek arama yaklaşım	Alt Boyut İstatistiksel Analiz Test; p	İstatistiksel Analiz Test; p	
Ailemle ilgili durumlarda sosyal yaşamda stres yaratır												
Evet	13,85±3,42	Z=-1,112; 0,266	9,19±2,01	Z=-0,051; 0,959	13,71±4,42	Z=-2,363; 0,018	6,95±3,21	Z=-0,682; 0,495	7,09±1,97	Z=-1,471; 0,141		
Hayır	14,90±3,57		9,29±3,13		10,62±4,10		6,34±3,08		7,70±2,05			
Arkadaşlarıyla ilgili durumlar sosyal yaşamda stres yaratır												
Evet	14,64±3,21	Z=-0,337; 0,736	8,58±2,71	Z=-1,036; 0,300	13,23±4,63	Z=-1,842; 0,065	7,76±3,68	Z=-1,625; 0,104	7,41±2,12	Z=-0,646; 0,519		
Hayır	14,64±3,64		9,44±2,91		10,92±4,21		6,17±2,89		7,58±2,03			
İşle ilgili durumlar sosyal yaşamda stres yaratır												
Evet	18,50±0,70	Z=-1,721; 0,085	11,00±1,41	Z=-1,082; 0,323	12,50±0,70	Z=-0,553; 0,580	8,50±2,12	Z=-1,094; 0,274	5,50±2,12	Z=-1,483; 0,138		
Hayır	14,55±3,53		9,22±2,90		11,36±4,14		6,44±3,12		7,60±2,02			
Kronik hastalık varlığı												
Evet	13,30±3,77	Z=-1,166; 0,244	7,60±3,23	Z=-1,720; 0,085	12,30±5,43	Z=-0,246; 0,805	5,80±3,25	Z=-0,446; 0,656	5,80±2,85	Z=-0,521; 0,602		
Hayır	14,82±3,50		9,49±2,78		11,26±4,23		6,58±3,09		7,78±1,80			

Z: Mann-Whitney U testi; X²: Kruskal-Wallis testi.

(Tablo 3; p=0,037) alt boyut puan ortalamaları ile ailenin gelir durumu arasında anlamlı bir fark saptandı. Yapılan ileri analizde kendine güvenli yaklaşım alt boyutu için farkın gelir giderden az-gelir giderden fazla olan grup (p=0,001) ile gelir gidere eşit-gelir giderden fazla olan (p<0,001) gruptan kaynaklandığı; iyimser yaklaşım alt boyutu için farkın gelir giderden az-gelir giderden fazla olan grup ile (p=0,003) gelir gidere eşit-gelir giderden fazla olan gruptan (p=0,003) kaynaklandığı; çaresiz yaklaşım alt boyutunda farkın gelir giderden az ile gelir giderden fazla olan gruptan (p=0,011) kaynaklandığı; boyun eğici yaklaşım alt boyutu için farkın gelir giderden az ile gelir giderden fazla olan gruptan (p=0,018) kaynaklandığı bulundu. İkamet edilen yer ile çaresiz yaklaşım alt boyut puan ortalaması arasında anlamlı bir fark bulundu (Tablo 3; p=0,027) ve farkın ailesinin yanında-öğrenci evinde kalanlar (Tablo 3; p=0,013) ile yurttan-öğrenci evinde kalanlardan (Tablo 3; p=0,005) kaynaklandığı görüldü. Diğer değişkenler ile ölçek alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanmadı (p>0,05).

Tabloda yer almamakla birlikte bir ve ikinci sınıf öğrencilerinin, sınıf akademik başarı puan ortalamaları ile stresle başa çıkma ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadı (p>0,05).

TARTIŞMA

Araştırmamızda, ebelik öğrencilerinin stresle başa çıkmak için kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, sosyal destek arama yaklaşımını içeren aktif etkili yöntemler ile çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım şeklinde pasif etkisiz yöntemleri kullandığı ve stresle başa çıkma tarzlarının bazı değişkenler açısından anlamlı farklılık gösterdiği belirlendi.

Araştırmamızda, öğrencilerin literatüre benzer şekilde sıklıkla kendine güvenli yaklaşım ve iyimser yaklaşım tarzlarını sergiledikleri görüldü.^{14,19,23} Literatürde, öğrencilerin stresle başa çıkmada problem odaklı (aktif) ve duygu odaklı (pasif) çözüm yöntemlerini kullandıkları belirtilmekte olup, problem odaklı çözüm yöntemlerinin duygu odaklı çözüm yöntemlerine göre stresle baş etmede daha etkili olduğu ortaya koyulmuştur.^{24,25} Ayrıca ölçeğin kendine

güvenli, iyimser ve sosyal desteğe başvurma alt boyutlarından alınan puanlar arttıkça öğrencilerin stresle baş etmede daha başarılı olduğu görülmektedir. Çalışmamızda, öğrencilerin benzer şekilde stresle baş etmede etkili yöntemleri kullandıkları görülmektedir. Özellikle öğrenci grupları arasındaki sosyal destek; uygulamalı eğitim alan mesleklerde öğrencilerin stresörleri yönetmesine önemli katkılar sağlar. Öğrencilerin öğrenci gruplarından aldıkları sosyal desteğin uygulama sırasında karşılaşılan zorluklarda fiziksel ve psikolojik destek sağladığı belirtilmektedir. Grup kimliğinin sağladığı güç; öğrencilerin stresle baş etmesinde etkili stratejiler geliştirmesini desteklemektedir.

Stresle karşı karşıya kalma durumunda en sık görülen davranışlardan biri de sigara içme durumudur.^{10,26} Literatürde, sigara içen öğrencilerin stresle başa çıkmada kendine güvensiz yaklaşım, sosyal destek arama ve boyun eğici yaklaşım sergiledikleri görülmektedir.^{27,28} Öğrencilerin sosyal çevre kazanmak amacıyla da sigara içme davranışı sergilemesi sebebiyle yapılan çalışmalarda, stresle baş etmek için öğrencilerin sosyal destek arama yaklaşımı sergilemelerinin sebebi olduğu düşünülebilir. Çalışmamızda ise sigara kullanmayan öğrencilerin stresle başa çıkmak için iyimser yaklaşım sergilediği görüldü. Rudatskira ve ark.nın çalışmasında aileden uzakta yaşamının stres altında olan öğrencilerde sigara kullanımına neden olan bir faktör olduğu vurgulanmaktadır.²⁹ Çalışmamızda, öğrencilerin çoğunluğunun aile yanında yaşamasının, sigara kullanmayanlarda daha fazla destek faktörlerini kullandıklarını ve iyimser yaklaşım sergilenmelerinin nedeni olabileceği düşünülmektedir.

Sosyal destek alan öğrencilerin, sosyal yaşantılarında daha az sorun yaşadıkları, sosyal desteğin bir arayüz görevi gördüğü ve kişinin stresle karşılaşması durumunda, öğrencinin ya stresli durumun önlenmesi yönünde davranış sergilenmesi ya da stresli durumun az önemliymiş gibi görülmesini sağladığı bilinmektedir.³⁰ Çalışmamızda da literatüre benzer şekilde sosyal yaşantısında sorun yaşamayan öğrencilerin kendine güvenli yaklaşım ile sosyal destek arama yaklaşımlarını sergiledikleri görüldü.^{31,32} Bu durumun nedeni olarak öğrencilerin çoğunluğunun ailesinin yanında yaşaması gösterilebilir. Şehir dışından gelen

öğrenciler yeni bir ortama ve üniversite hayatına uyum sağlamak zorunda kalırlar. Ailesinin yanından ve sosyal çevresinden uzaklaşma, öğrencinin kaygı-anksiyete yaşamasına ve aile- yakın arkadaş desteğini yeterli düzeyde bulamamasına neden olur. Bu durum bireylerin pasif başa çıkma yöntemlerini kullanmalarının nedeni olarak gösterilebilir.³³

Çalışmamızda, gelir düzeyi yükseldikçe öğrencilerin stresle baş etme konusunda etkili ve aktif yöntemler olan kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım kullanımı artmakta, gelir düzeyinin düşük olması ise stresle baş etme konusunda çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım şeklinde etkisiz ve pasif yöntemlerin kullanımının arttığı belirlenmiştir. Ayrıca, anne ve babası çalışmayan öğrencilerin boyun eğici yaklaşım sergiledikleri de görülmektedir. Yılmaz ve ark.nın öğrenci hemşirelerle yaptığı bir çalışmada, gelir düzeyi yüksek olan hemşirelik öğrencilerinin sosyal destek arama yaklaşımı puan ortalaması düşük bulunmuştur.³⁴ Labrague'nin çalışmasında ise ailesinin gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha az stres yaşadıkları belirtilmiştir.³⁵ Gelir düzeyinin düşük olması öğrenciler için önemli bir stres kaynağıdır. Maddi sıkıntı içinde olan öğrencilerin ek işte çalışmak zorunda kalmasına, beslenme, ulaşım ücretlerinin yanı sıra okul ihtiyaçları gibi kaynaklara ulaşmakta güçlük çekmesine neden olabilir. Mezun olup çalışma hayatına bir an evvel başlayarak maddi kazanç elde etme açısından daha çok azimli olması beklenen bu öğrencilerin, stresle etkili bir şekilde baş edememesi okul başarısını da etkileyebilir. Ekonomik gücün yetersiz olmasının, stresle etkili baş etme yeteneğini azaltan bir faktör olduğu düşünülebilir. Ayrıca, öğrencilerin anne-babasının çalışıyor olması da gelir durumu iyi olan öğrencilerin stresle baş etmede olumlu tutum sergilemelerinin bir diğer nedeni olabilir. Stresle başa çıkma stratejileri için belli standartlar olmamakla birlikte sosyoekonomik faktörlerle yakından ilişkisi vardır. Sosyal destek, duygusal destek, kabullenme, aktif başa çıkma, madde bağımlılığı eğilimi gibi stresle başa çıkma yöntemleri kullanımı bireylerin sosyokültürel özellikleri ve ekonomik durumlarıyla bağlantılıdır.³⁶

Üniversite hayatında öğrenciler, farklı bir ortama adapte olmaya, aileden uzakta kalmaya, okul hayatında başarı elde etmeye çalışırken bazı stresörlerle

karşı karşıya kalırlar. Öğrencinin eğitim hayatı süresince kaldığı yer de stresle başa çıkmayı etkileyen faktörlerden biridir.²⁰ Çalışmamızda, öğrenci evinde ve yurttan kalan öğrencilerin ailesinin yanında kalan öğrencilere göre stresle baş etmede daha fazla çaresiz yaklaşım sergilediği bulundu. Aile yanında yaşamak, öğrencilerin birçok gereksiniminin aile tarafından karşılanması demektir. Bu bağlamda, aile yanında yaşayan öğrencilerin kaynaklara ulaşımı daha kolay, sorumlulukları daha az ve konfor seviyesi daha iyi olacaktır. Ayrıca aile ile yaşamamak aile bireylerine ve aile ortamına duyulan özlem, bildiği ve tanıdığı çevreden uzak olmak, yeni bir şehre uyum sorunu gibi birçok stresörü beraberinde taşımaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde aile ortamında yaşamayan öğrencilerin stresle başa çıkmada çaresiz yaklaşım sergilemesi beklenen bir sonuçtur.

Hemşirelik/ebelik öğrencileri için klinik uygulama alanları strese neden olan ortamlardır. Hastaların varlığı, yanlış işlem yapma korkusu, hastane personeli ile iletişim kurma güçlüğü gibi sebeplerden kaynaklı stres yaşarlar. Özellikle ebelik öğrencileri, doğum salonunda buldukları süre içerisinde normal doğum süreci, epizyotomi gibi işlem kaynaklı korkuya kapılırlar.³⁷ Literatürde klinik uygulamaya çıkılan alanlar öğrencilerde strese neden olsa da bizim çalışmamızda klinik uygulamanın eğitimle ilgili strese neden olmadığı görüldü.^{8,17} Bu durumun nedenleri; çalışmanın yürütüldüğü okulda klinik uygulamaya çıkan öğrencilerin yanında dersin ilgili hocaları ve mentorlerin bulunması, klinik uygulamaya başlamadan önce öğrencilere oryantasyon programı uygulanması gösterilebilir.

SONUÇ

Sonuç olarak, ebelik öğrencilerinin stresle başa çıkma yöntemlerinden sıklıkla kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım ve iyimser yaklaşım tarzlarını kullandıkları; sosyal yaşantıda yaşanan stresin, sigara kullanan, ebeveynleri çalışmayan, gelir düzeyi düşük olan ve yurttan yaşayan öğrencilerin stresle başa çıkmada etkisiz yöntemler kullandıkları görüldü. Literatürde ebelik bölümü öğrencilerinin uygulama alanı, becerileri ve hata yapma risklerinin ağır sonuçları nedeniyle üst düzeyde stres yaşadıkları belirtilmektedir.^{10,38} Öğrencilerin eğitim sürecinde stresörlerinin azaltılması, stresle başa

çıkma konusunda bilgi ve becerisini destekleyici yaklaşımlar sergilemesine destek olunmalıdır. Bu nedenle üniversitelerde sağlanan akademik danışmanlıklar ile öğrencilerin sosyal destek durumlarının değerlendirilmesi, desteğe ihtiyacı olanların danışmanlık ve rehberlik merkezlerine gönderilmesi hatta bu merkezlerin üniversitelerde kurulması önerilebilir. Üniversite hayatına yeni başlayan öğrencilere okula ve çevreye adaptasyon konusunda oryantasyon programları düzenlenmelidir. Özellikle küçük yerleşim yerlerinden üniversiteye gelen öğrencilere yönelik üniversite ve şehir hayatına psikososyal uyum konusunda seminerler verilmelidir. 4 yıllık müfredatlarına stresle başa çıkma yolları ile ilgili seçmeli dersler entegre edilmeli ve öğrencilerin mevcut bilgi, beceri ve tutumları geliştirilmelidir. Üniversitelerde psikolojik rehberlik ve danışmanlık merkezinin var olması, bu süreçlerin daha doğru ve öğrenci ile uyum içerisinde sürdürülmesine katkı sağlayacaktır. Stres altında bulunan öğrencilerin baş etme yollarından biri olarak kullandığı sigara içme davranışını ortadan kaldırmak için öğrenciler, hastanelerin sigara bıraktırma birimlerine yönlendirilmeli, stresörle karşılaşması durumunda sigara içmenin stres durumunu ortadan kaldırmayacağı; sağlığına ve ekonomisi üzerine olumsuz etkilerini fark etmesi sağlanmalıdır. Literatürde, üniversite öğrencilerinde stresle başa çıkma tarzları ve etkileyen faktörlerin farklı bölümlerde okuyan öğrenciler ile yapıldığı (hemşirelik, mühendislik, eğitim fakültesi, vb. öğrenciler ile), ancak ebelik öğrencileri ile yapılan çalışmaların yeterli sayıda olmaması sebebiyle büyük örneklem gruplarıyla ve ülkemizin farklı bölgelerine yönelik yapılacak olan yeni çalışmalara ihtiyaç vardır.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyesi veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Nurten Özen, Yıldızy Dovranova; **Tasarım:** Nurten Özen, Bilge Bal Özkaplan, Yıldızy Dovranova, Füsün Terzioğlu; **Denetleme/Danışmanlık:** Füsün Terzioğlu, Nurten Özen; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Nurten Özen, Bilge Bal Özkaplan, Yıldızy Dovranova; **Analiz ve/veya Yorum:** Nurten Özen, Bilge

Bal Özkaplan, Yıldızy Dovranova, Füsün Terzioğlu; **Kaynak Taraması:** Nurten Özen; **Makalenin Yazımı:** Nurten Özen, Bilge Bal Özkaplan, Füsün Terzioğlu; **Eleştirel İnceleme:** Nurten Özen, Bilge Bal Özkaplan, Yıldızy Dovranova, Füsün Terzioğlu; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Nurten Özen, Bilge Bal Özkaplan, Füsün Terzioğlu.

KAYNAKLAR

- Avşaroğlu S, Üre Ö. [Investigation the differentiation of the styles of self-esteem, decision-making and coping with stress of university students on decision-making according to some variables]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2007;18:85-100.[Link]
- Sülemiş İ, Dönmez L. [Coping strategies with stress among female staff at a university hospital]. Akd Tıp D. 2017;1:41-7.[Crossref]
- Muris P, Schmidt H, Lambrichs R, Meesters C. Protective and vulnerability factors of depression in normal adolescents. Behav Res Ther. 2001;39(5):555-65.[Crossref] [PubMed]
- International Confederation of Midwives (ICM). Essential competencies for midwifery practice, 2018 Update.Last accessed: 10 November 2019.[Link]
- Kantek F, Kazancı G. An analysis of the satisfaction levels of nursing and midwifery students in a health college in Turkey. Contemp Nurse. 2012;42(1):36-44.[Crossref] [PubMed]
- Prymachuk S, Richards DA. Predicting stress in pre-registration midwifery students attending a university in Northern England. Midwifery. 2008;24(1):108-22.[Crossref] [PubMed]
- Mivšek P, Āimälä AM, Žvanut B, Tuomi J. Midwifery students' well-being among undergraduates in Slovenia: a pilot study. Midwifery. 2018;61:63-5.[Crossref] [PubMed]
- Khajehei M, Ziyadlou S, Hadzic M, Kashefi F. The genesis and consequences of stress among midwifery students. BJM. 2011;19(6):379-85.[Link]
- Chernomas WM, Shapiro C. Stress, depression, and anxiety among undergraduate nursing students. Int J Nurs Educ Scholarsh. 2013;10. [Crossref] [PubMed]
- McCarthy B, Trace A, O'Donovan M, Brady-Nevein C, Murphy M, O'Shea M, et al. Nursing and midwifery students' stress and coping during their undergraduate education programmes: An integrative review. Nurse Educ Today. 2018;61:197-209.[Crossref] [PubMed]
- Lazarus RS, Folkman S. Stress, Appraisal, and Coping. 1st ed. New York: Springer; 1984.
- Bam VB, Oppong GA, Ibitoye MB. Stress and coping mechanisms of nursing students during clinical practice in Ghana. Journal of Science and Technology. 2014;34(2):50-9. [Crossref]
- Wolf L, Stidham AW, Ross R. Predictors of stress and coping strategies of US accelerated vs. generic Baccalaureate Nursing students: an embedded mixed methods study. Nurse Educ Today. 2015;35(1):201-5. [Crossref] [PubMed]
- Yeşil P, Öztunç G, Eskimez Z. Personal characteristics and styles of coping with stress of nursing students of a university in Turkey. J Nurs Educ Pract. 2015;5(5):73-81.[Crossref]
- Zhao FF, Lei XL, He W, Gu YH, Li DW. The study of perceived stress, coping strategy and self-efficacy of Chinese undergraduate nursing students in clinical practice. Int J Nurs Pract. 2015;21(4):401-9.[Crossref] [PubMed]
- Higginson R. Fears, worries and experiences of first-year pre-registration nursing students: a qualitative study. Nurse Res. 2006;13(3):32-49.[Crossref] [PubMed]
- Ahmadi G, Shahriari M, Kohan S, Keyvanara M. Fear, an unpleasant experience among undergraduate midwifery students: A qualitative study. Nurse Educ Pract. 2018;29:110-5.[Crossref] [PubMed]
- Lo R. A longitudinal study of perceived level of stress, coping and self-esteem of undergraduate nursing students: an Australian case study. J Adv Nurs. 2002;39(2):119-26. [Crossref] [PubMed]
- Güler Ö, Çınar S. [Determining to the perceived stressors and the used coping strategies of the nursing department students]. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Sempozyum Özel Sayısı. 2010:253-61. Hemşirelik Öğrencilerinin Algıladıkları Stresörler ve Kullandıkları Başetme Yöntemlerinin Belirlenmesi - PDF Free Download (docplayer.biz.tr)
- Çapık C, Durmaz H, Öztürk M. [Nursing students' styles of coping with stress and factors that affect them: The case of Nicosia]. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2017;20(3):208-16.[Link]
- Folkman S, Lazarus RS. An analysis of coping in a middle-aged community sample. J Health Soc Behav. 1980;21(3):219-39. [Crossref] [PubMed]
- Hisli Şahin N, Durak A. [Scale for coping with stress: Adaptation for university students]. Türk Psikoloji Dergisi. 1995;10(34):56-73.[Link]
- Temel E, Bahar A, Çuhadar D. [Determination of coping attitude with stress and depression level of nursing students]. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi. 2007;2(5):107-18.[Link]
- Baloglu N. The relationship between prospective teachers' strategies for coping with stress and their perceptions of student control. Social Behavior and Personality. 2008;36(7):903-10.[Crossref]
- Gibbons C, Dempster M, Moutray M. Stress, coping and satisfaction in nursing students. J Adv Nurs. 2011;67(3):621-32.[Crossref] [PubMed]
- Agwu M, Tiemo JA. Problems and prospects of stress management in the Nigeria liquefied natural gas construction project bonny. JETEMS. 2012;3(3):266-71.[Link]
- Kelleci M, Göbbaşı Z, İnal S, Kavakçı Ö. [Strategies of coping with stress among smoker and nonsmoker university students: The effect of gender]. Cumhuriyet Tıp Dergisi. 2012;34(1):9-16.[Crossref]
- Duran S, Gözetin A. [Analysis of relationship between university students' smoking behaviour and coping formats with loneliness and stress]. Bozok Tıp Derg. 2017;7(1):1-7.[Link]
- Rudatsikira E, Abdo A, Muula AS. Prevalence and determinants of adolescent tobacco smoking in Addis Ababa, Ethiopia. BMC Public Health. 2007;7:176.[Crossref] [PubMed] [PMC]
- Cohen S, Kamarck T, Mermelstein R. A global measure of perceived stress. J Health Soc Behav. 1983;24(4):385-96. [Crossref] [PubMed]
- Chan CK, So WK, Fong DY. Hong Kong baccalaureate nursing students' stress and their coping strategies in clinical practice. J Prof Nurs. 2009;25(5):307-13. [PubMed]
- Luo Y, Wang H. Correlation research on psychological health impact on nursing students against stress, coping way and social support. Nurse Educ Today. 2009;29(1):5-8.[Crossref] [PubMed]

33. Yılmaz M, Ocağcı AF. [Determination the anxiety level of university students one dormitory located]. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi. 2010; 3(1):15-23. [\[Link\]](#)
34. Yılmaz M, Yaman Z, Erdoğan, S. [Stressful situation in nursing students and the methods of coping with stress]. Mersin Univ Sağlık Bilim Derg. 2017;10(2):88-99. [\[Link\]](#)
35. Labrague LJ. Stress, stressors, and stress responses of student nurses in a government nursing school. Health Science Journal. 2013;7(4):424-35. [\[Link\]](#)
36. Ab Latif R, Mat Nor MZ. Stressors and coping strategies during clinical practice among diploma nursing students. Malays J Med Sci. 2019;26(2):88-98. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
37. McCarthy B, Trace A, O'Donovan M, O'Regan P, Brady-Nevin C, O'Shea M, et al. Coping with stressful events: A pre-post-test of a psycho-educational intervention for undergraduate nursing and midwifery students. Nurse Educ Today. 2018;61:273-80. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
38. Eaves JL, Payne N. Resilience, stress and burnout in student midwives. Nurse Educ Today. 2019;79:188-93. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)